

VZNIK JEDNOTEK HLOUBKOVÉHO PRŮZKUMU.

Zprávy o protivníkovi jsou vždy velice důležitou součástí rozhodování velitelů k účinnému ničení protivníka, byť jde o malou teroristickou skupinu nebo o skupinu armád. Tento poznatek není nic nového a je dokládán celou historií soubojů i velkých válečných konfliktů od počátku civilizace.

Na základě změn v pojetí možného válečného konfliktu v 50. letech bylo rozhodnuto i v tehdejší čs. armádě vybudovat speciální jednotky schopné v hlubokém týlu protivníka získávat zprávy a posléze narušovat a ničit důležité objekty. Bylo nutné také vyplnit mezeru v průzkumné činnosti za divizním průzkumem (dosah do 50km)

Úkolem byla pověřena Zpravodajská správa Generálního štábu. Zde postupně vzniklo oddělení vedené pplk. Jiřím Hradilem podřízené zástupci ZS/GŠ. Nově vznikající jednotky byly označovány jako jednotky zvláštního určení. Základem byla skupina v počtu do 10 osob. Jejich hlavním úkolem bylo získávat zprávy zpravodajského charakteru z hlubokého týlu protivníka. Skupiny zvláštního určení (skupiny hloubkového průzkumu- SHPZ) měly také narušovat velení a ničit raketové nosiče zbraní hromadného ničení.

Úkolem oddělení ZS bylo v první řadě organizačně a kádrově jednotky vytvořit. Což se stalo v roce 1957, kdy vznikla průzkumná rota, v roce 1959 prapor a v roce 1961 7. výsadkový pluk.

Bylo podrobně rozpracovááno použití jednotek zvláštního určení, a tomu odpovídající metodika a plány výcviku.

Ve výcviku zahrnoval kromě všeobecné přípravy i odbornou přípravu ve smyslu úkolů skupin. Důraz byl kladen na fyzickou odolnost, samostatné rozhodování, maskování, použití zbraní a

výbušnin, znalosti o možném protivníkovi včetně základních znalostí jazyka, na bezchybné, šifrované spojení uvnitř skupiny i s řídicími orgány. Velitelé výcvik SHPZ provádějící, v době nasazení skupin se podíleli na přípravě skupin k nasazení, jejich řízení tj. příjmu zpráv, usměrňování činnosti a kontaktování skupin po splnění úkolu. Bylo zabezpečeno, aby vojáci k jednotce byly speciálně vybíráni již před i při nástupu vojenské služby podle dostupných materiálů na KVS. S ohledem na náročnost úkolů požadovaných na skupinách hloubkového průzkumu byli po roce 1966 velitelé skupin praporčíci i důstojníci. Oddělení řešilo i specifické vybavení skupin.

Byly vyvinuty padáky uzpůsobené pro přesné vysazení, vojáci obdrželi nové zbraně, zdravotnické potřeby, potravinové dávky a další výstroj umožňující samostatný a dlouhodobý pobyt v týlu protivníka a samostatné plnění zpravodajských a diversních úkolů.

Oddělení bylo postupně rozšiřováno a řídilo jednotky nejprve umístěné v rámci 22. výsadkové brigády nejen metodicky, ale po vzniku 7. výsadkového pluku mu tento pluk byl podřízen organizačně přímo. V průběhu 60. let vznikly jednotky zvláštního určení armád a divizí. Organizačně byly podřízeny zpravodajským oddělením. Metodicky i tyto jednotky byly řízeny ZS/GŠ. SHPZ pluku získávaly zprávy pro velení frontu a armádní skupiny pro armády.

Velká pozornost byla věnována spojení a předání šifrovaných zpráv.

7. výsadkový pluk přímo řízený ZS/GŠ pluk byl vybaven speciálními radiovými stanicemi, jak pro skupiny hloubkového průzkumu tak i pro řídicí orgány. Předávané zprávy byly šifrovány. Vývoj těchto klíčů se děl rovněž v přímém řízení ZS/GŠ.

Byly vytvořeny specializované metodické předpisy pro výcvik.

Zpracována pomůcka pro přežití v týlu protivníka použitelná i pro letce i další odbornosti.

Do vývoje výzbroje a výstroje jednotek hloubkového průzkumu byly zapojeny různé vývojové, výzkumné a vědecké ústavy. Potřebou specializace vznikly mimo jiné Sa-61 škorpión, letoun L-410, pomůcky pro výcvik jako makety zbraní hromadného ničení, atomových min, přístroj pro

přesné zaměření radiolokátorů a další.

Byla rozpracována a byla součástí výcviku metodika činnosti průzkumníka v týlu protivníka v civilním oděvu.

Tak v roce 1957 v ČSLA vznikly a postupně co do počtů i kvality se rozšířily speciální zpravodajské jednotky zcela oddělené od tradičních výsadkových jednotek používaných k hromadným výsadbům.

POHLED DO HISTORIE.

Vznik specializovaných průzkumně diversních jednotek je možno pokládat do období 2. světové války.

V západních armádách to byly Commandos (britská armáda), Rangers (americká armáda) a další speciální paradesantní jednotky určené především k diversním akcím a narušování velení. I wehrmacht měl svoje speciální jednotky použité např. k osvobození Duceho, vyvolání zmatků při ofenzívě v Ardénách apod. V Sovětském svazu byly rovněž vytvořeny speciální výsadkové jednotky. Plnily jednak zpravodajské úkoly a jednak podporovaly odbojové skupiny v Německem okupovaných zemích.

Ve výcviku jednotek bylo pokračováno i po ukončení války.

Před okupací Československa nacistickou armádou emigrovala značná část zpravodajských vojáků tehdejší Československé armády do Anglie. Po dohodě s anglickými zpravodajskými orgány bylo dohodnuto vysílat na okupované území parašutisty se zpravodajskými, kurýrními a

diversními úkoly a rovněž na podporu domácího odboje. Zpravodajský odbor MNO provedl nábor dobrovolníků, kteří byli v různých střediscích speciálně vycvičeni k těmto úkolům. Iniciátorem byl plk. gšt. František Moravec. Na výcviku se významně podílel mjr. Paleček a další.

V průběhu let 1940- 1944 bylo do okupovaného území a na Slovensko vysazeno z Anglie celkem 17 skupin v různém složení. Nejznámější je skupina Antropoid, která 22. května 1942 provedla atentát na jednoho z pohlavárů nacistické říše Reinharda Heidricha. Významnou akcí bylo vysazení skupiny Clay v dubnu 1944 na Moravu. Tuto skupinu si každoročně připomíná Klub výsadkových veteránů Holešov. Výsadky ze Sovětského svazu neměly přímé řízení československými orgány, jejich činnost byla v režii Rudé armády a sovětských zpravodajských orgánů. Tyto skupiny měly politické směrnice a cílem bylo získávat informace z německého území a podporovat partyzánské hnutí. Celkem bylo vysazeno na území Československa přes 30 skupin v různé velikosti.

V roce 1944 na území SSSR v Jefremově vznikla 2. čs. paradesantní brigáda s možným použitím jako hromadný výsadek.

Ve skutečnosti byla v roce 1944 přepravena letecky jako pozemní svazek na pomoc Slovenskému národnímu povstání.

Po ukončení 2. sv. války v návaznosti na vytvořené výsadkové jednotky bylo na MNO uvažováno o dvou možnostech dalšího vývoje.

Jednak vytváření zpravodajských a diversních sabotážních výsadků, což bylo prosazováno plk. Karlem Palečkem nebo budovat vyšší takticko operační jednotky, tedy navázat na tradici čs. paradesantní brigády.

1. října 1947 byl vytvořen pěší prapor 71 jako kompromis. Jedna rota byla určena pro zvláštní úkoly a dvě byly základem masového organického výsadku.

V roce 1950 byl prapor změněn na bojovou jednotku schopnou operačního nasazení a praktický výcvik jednotek zvláštního určení zanikl.

JEDNOTKY ZVLÁŠTNÍHO URČENÍ.

Myšlenka obnovit jednotky zvláštního určení vznikla na GŠ v letech 1956-57 a realizací byla pověřena Zpravodajská správa. Záměr byl realizován a tak 1. září 1957 byla vytvořena průzkumná rota jako první jednotka zvláštního určení. Byla označena krycím číslem jako Vojenský útvar 7374. Pod tímto krycím názvem jednotka a později útvar existovaly do roku 1969. Důstojníci praporčíci byly vybráni z počtu 22. výsadkové brigády. Jedni z prvních to byli Jaroslav Janků, Alois Valenta a postupně další. Rota měla být zprvu umístěny v Prešově, bylo však rozhodnuto ji dislokovat do Sabinova.

Velení brigády vytvořilo pro činnost roty velice dobré podmínky. Vliv na činnost roty si však ponechala ZS/GŠ již tím, že velitelem roty byl jmenován zpravodajec Alois Klíndera.

Rota k svému výcviku plně využívala zařízení stávajících výsadkových jednotek, což jinak být ani nemohlo a měla také plnou podporu velení výsadkové brigády.

Již od svého založení byl ve výcviku pokládán důraz na samostatnou činnost, znalosti o nepříteli, psychickou a fyzickou odolnost, přežití v osamocení v týlu protivníka a další specifické rysy činnosti skupin. Tak se rota od počátku svým posláním i výcvikem zcela odlišovala od úkolů výcviku jednotek výsadkové brigády.

Velitelé přistupovali k výcviku tvůrčím způsobem a tak rozvíjeli taktické zásady použití skupin a metody výcviku. O vysoké připravenosti průzkumníků svědčí to, že družstvo, které se zúčastnilo náročných celoarmádních závodů průzkumných družstev obsadilo, ač složeno z vojáků I. ročníku 2. místo.

Na podzim roku 1958 byla rota přemístěna do Prešovských Sokolovských kasáren. Velení rotu převzal Josef Piska.

Rota pokračovala ve výcviku ve smyslu metodiky stanovené ZS/GŠ.

Záměr ZS/GŠ vytvořit jednotky hloubkového průzkumu se plně osvědčil. Vznikala potřeba získávat zprávy o protivníkovi až do hloubky 800 km jak pro potřeby frontu tak i armád. Proto bylo rozhodnuto k 1. říjnu 1959 rozšířit počty a reorganizovat rotu na prapor dislokovaný v Prešově a po redislokaci výsadkového vojska na Moravu, byl prapor umístěn do Holešova. Velitelem praporu byl ustanoven major Miroslav Šedina. Tento důstojník, absolvent vysoké školy v SSSR, byl před tím náčelníkem štábu motostřeleckého pluku, tedy voják s vojenským vzděláním, přehledem a praxí. Výběr byl věcí ZS/GŠ.

Prapor byl stále z důvodů zejména logistických a výcviku ve výsadkové přípravě součástí výsadkové brigády. V odborných přípravách však „jel po vlastní – zpravodajské linii“.

Ustanovení Miroslava Šediny bylo významné pro další vývoj jednotek hloubkového průzkumu. Tento velice schopný a všestranný a náročný velitel se zasloužil o další rozvoj jednotek hloubkového průzkumu. Ve spolupráci s ZS/GŠ se podílel na dalším rozvoji použití SHPZ, organizaci a metodách jejich výcviku.

K 1. září 1961 byl založen 7. výsadkový pluk (vojenský útvar 7374), dislokován v Holešově. Ten byl definitivně vyňat ze svazku 22. výsadkové brigády. Tento záměr byl zřejmý již od založení roty, avšak z logistických důvodů jednotka musela být ve svazku výsadkového vojska. Jednotky hloubkového průzkumu však od svého založení v roce 1957 se svými úkoly a přípravou na ně zcela lišili od běžného výsadkového vojska.

Doplnění stavů 7. výsadkového pluku důstojníky a vojáky se dělo z počtů průzkumných jednotek divizí z celé republiky. Ti absolvovali výsadkový výcvik. Zvládnutí výcviku těmto vojákům nečilo velké potíže, neboť mnoho již znali z výcviku divizních průzkumných jednotek.

Velkým problémem bylo stmelit kolektiv pluku v jeden celek. V tomto rozhodující úlohu sehrál velitel pluku Miroslav Šedina. Nový útvar měl okolo 800 mužů

7. výsadkový pluk byl organizován do dvou výcvikových praporů, výsadkové roty vojenské kontrarozvědky, radiové roty a měl nezbytné zabezpečení pro výsadkovou přípravu, přesuny, týl a zdravotnické zabezpečení. V 2. praporu byla i školní rota k výcviku velitelů skupin. Velitelé praporů byli majori Jiří Dufek a Miroslav Prchlík. Školní jednotce velel kpt. Ján Repaský. Při bojovém nasazení se pluk rozčleňoval do skupin hloubkového průzkumu a řídicího pracoviště. Tato byla vytvořena z velitelství praporu. Jejich úkolem bylo připravit skupiny k specifickým úkolům v daném prostoru, materiálně je zabezpečit, a připravit k vysazení. Přímé řízení vysazených skupin prováděla přímo ZS/GŠ

Praporní organizace byla v roce 1963 nahrazena pružnější organizací rotní a vytvořeny byly řídicí pracoviště (zároveň prováděly i výcvik) a spojovací uzel. V této jednotce byly soustředěny pojízdné radiostanice s velkým výkonem, určené pro spojení se skupinami hloubkového průzkumu. Radiostanice skupin používaly i jiné zpravodajské orgány. Řídicí pracoviště řídilo SHPZ a úkolovalo je podle pokynů ZS/GŠ a tam také předávalo právy.

V roce 1964 byla provedena decentralizace jednotek hloubkového průzkumu ve prospěch armád. Vytvořeny byly armádní roty a přemístěny do Luštěnic a Chrudimi. Rovněž i u divizí byly jednotky hloubkového průzkumu podřízené divizním zpravodajským orgánům.

Všechny tyto reorganizace vedly k efektivnějšímu využití skupin hloubkového průzkumu a zdokonalení výcviku.

Za dobu existence jednotek zvláštního určení se podařilo vytvořit zvláštní programy přípravy, postupy výcviku, řízení a zpravodajské využívání skupin.

Pluk v krátké době vyrostl v stmelený kolektiv a stal se jednou z nejlépe vycvičených útvarů nejen v ČSA, ale v celé Varšavské smlouvě.

Celá organizace vysazení a činnosti skupin byla přezkoušena na několika cvičeních zahajovaných ve východní části republiky. Při nich došlo k několika přemístěním řídicích orgánů až do východních Čech a k vysazením skupin do několika prostorů v celých Čechách až po západní hranici. Tato plukovní cvičení vždy dopadla velice úspěšně.

V roce 1967 byl ustanoven velitelem pluku Vladimír Košan a Miroslav Šedina nastoupil na oddělení Jiřího Hradila na ZS/GŠ.

Zkušenosti výsadkového pluku byly předávány v rámci Varšavské smlouvy při návštěvách jejich zpravodajských orgánů u pluku.

U pluku probíhal výcvik i příslušníků dalších zpravodajských složek. Naprostá většina vojáků z povolání i základní služby si vytvořila ke svému útvaru citový vztah. Dodnes při setkáních rádi vzpomínají na léta strávená u výsadkového pluku.

V roce 1968 v období pražského jara se pluk postavil za demokratizaci společnosti. Při násilné okupaci v srpnu 1968 byla kasárna pluku obležena sovětskou jednotkou schopnou použít zbraně. Velitel pluku pplk. Vladimír Košan tento postup ostře odmítl, nedal sovětské jednotce požadovanou pomoc. Z počtu pluku byla vytvořena na pokyn ZS/GŠ speciální jednotka

připravená k akci, snad na osvobození unesených představitelů státu, případně dalším akcím. Byly prováděny další akce zaměřené proti okupačním vojskům. Velení pluku zaujalo zásadní postoj a nevedlo se sovětskou jednotkou žádná diplomatická jednání.

Za tyto postoje byl 7. výsadkový pluk již na počátku normalizace hodnocen: „U pluku se podařilo před 21. srpnem vytvořit psychózu antisovětismu a nacionalismu, která se plně projevila při vstupu spojeneckých vojsk.“

Velitel pluku Vladimír Košan a náčelník štábu Jiří Dufek byly zhodnoceny jako „nositelé nacionalismu a antisovětismu a aktivně se zúčastnili vyvedení části útvaru do lesů, což vytvářelo podmínky k otevřenému střetu se sovětskou vojenskou jednotkou“. Takto zhodnotila činnost pluku a jeho představitelů komise v roce 1969.

Tímto bylo o osudu 7. výsadkového pluku rozhodnuto.

LIKVIDACE.

Bylo zřejmé, že s takovýmto hodnocením pluku a jeho velení není možné očekávat již v zahájení normalizace nic dobrého

V roce 1969 byl pluk rozpuštěn pod záminkou reorganizace a jeho podstatná část byla přesunuta do Prostějova a včleněna jako prapor do organizace 22. výsadkové brigády. Vojáci ze štábu pluku byly rozmístěni k různým útvarům. Několik důstojníků bylo vyhodnoceno pro své politické postoje jako nevyhovující pro službu v armádě jako např. Vladimír Košan, Jiří Dufek (zařazení do akce Norbert), Stanislav Mikuš a byli propuštěni. Propuštěn z armády byl i pplk. Jiří Hradil a Miroslav Šedina.

V roce 1970-71 byla reorganizována 22. výsadková brigáda. Ta již před tím neměla žádné efektivní bojové použití. Neměla vhodnou výzbroj a také možnosti leteckého vysazení.

Reorganizace na 22. výsadkový pluk, jehož základem se staly jednotky zvláštního určení 7. výsadkového pluku bylo východiskem. Tak vznikla situace, že 22. výsadkový pluk byl vytvořen ze štábu 22. výsadkové brigády a perfektně vycvičených jednotek od 7. výsadkového pluku a do Prostějova přemístěných armádních rot. Nově vytvořený útvar dostal krycí název VU 8280 Prostějov.

Základem nově vytvořeného útvaru pod různými názvy byli vojáci vycvičení u 7. výsadkového pluku. Celkem šlo o sedm plně bojeschopných rot a spojovací uzal. Velitelé 22. výsadkového pluku a armádních rot byli důstojníci od 22. výsadkové brigády prověřeni a bez „kainova“ znamení.

Jaké bylo pozadí těchto tzv. reorganizačních a redislokačních změn za podpory a na žádosti územních orgánů KSČ si lze jen domýšlet.

Ač byl 7. výsadkový pluk zlikvidován na základě jeho zkušeností specializovaný hloubkový průzkum byl organizován a jednotky hloubkového průzkumu byly cvičeny až do roku 1989 a zkušeností je využíváno dodnes.

Připomeňme si např. organizaci z roku 1987: Brigáda zvláštního určení ve složení I. prapor- určený pro průzkum ve prospěch frontu, 2. prapor- školní, 3. prapor- dvě rotu určené pro armády. Připomíná to organizaci 7. výsadkového pluku a jeho úkoly z roku 1961- 1965.

Orientace na speciální jednotky pro hloubkový průzkum to byla životnost výsadkového vojska.

ZÁVĚR.

Období po roce 1989 je jiná kapitola vývoje zvláštních, speciálních jednotek a jejich použití.

S údivem pročítám vydávané publikace o jednotkách hloubkového průzkumu a speciálních jednotkách vůbec.

Historie je podávána tak, že jednotky hloubkového průzkumu byly součástí 22. výsadkové brigády a plodem její činnosti. To je velice zkreslené a nepravdivé. O 7. výsadkovém pluku se mlčí a nebo píše neúplné informace. To „Kainovo“ znamená funguje dosud.

Jednotky hloubkového průzkumu od svého založení v roce 1957 se svými úkoly a přípravou na ně zcela lišili od běžného výsadkového vojska.

Jednotky 22. výsadkové brigády měly za úkol po hromadném výsadku bojovat v malé hloubce nepřátelských postavení, udržet území, předmostí do příchodu hlavních sil, zúčastnit se obkličovacích manévřů apod. a umožnit tak rychlý postup hlavních sil. Jednotky bojovaly v organickém svazku za podpory vlastních lehkých děl a jiných zbraní a k přesunu měly používat lehká snadno „vysazatelná“ vozidla. Předpokladem úspěchu byla letecká převaha a v průběhu boje letecká podpora.

Zcela jiná situace je v použití jednotek hloubkového průzkumu

Jednotky hloubkového průzkumu získávaly zprávy a prováděly diversní akce v hlubokém týlu protivníka, jejich činnost závisela na iniciativě, spolehlivosti a schopnosti velitele skupiny. Skupina se nemohla v podstatě spoléhat na žádnou pomoc od řídicích orgánů, snad na shoz munice náhradních radiostanic, léků a potravin apod. Vojáci byli proto cvičeni k samostatnému jednání a k tomu byli také vybaveni zbraněmi a ostatním materiálem.

Z toho důvodu není správné historicky hodnotit jednotky hloubkového průzkumu a 7. výsadkový pluk a slučovat je jako součást výsadkového vojska, nýbrž je hodnotit jako samostatnou kapitolu historie Čs. armády.

Od samého počátku jednotky hl. průzkumu šly samostatnou cestou. Společného měly s výsadkovou brigádou jen slovo výsadkový. Ty to byly a jsou, které navázaly na výsadky z 2. světové války vysílané na území Československé republiky.

Na zásady a principy hloubkového průzkumu vytvořené u 7. výsadkového pluku navazuje dnešní 601.skupina speciálních sil řízená přímo MO, která je „cvičena k provádění speciálního průzkumu, úderných akcí, k poskytování vojenské pomoci a v neposlední řadě i k řešení úkolů zvláštní důležitosti“. To velice připomíná úkoly hloubkového průzkumu před více než 50 léty. Samozřejmě jsou jiné cíle a technika posunutá 50 let dopředu.

Ing. Jiří Dufek,

bývalý náčelník štábu 7. výsadkového pluku

Prameny:

Dum spiro spero, Eduard Stehlík a kol.

Ve vzduchu, na zemi i ve vodě, PhDr. Jiří Bílek, CSc.

Výsadkáři, 60 let v čele armády, Dana Minkewitzová

Archiv autora článku.

Fotografie: Kronika VU 7374